

Helsingin Sanomien kuvat Krimin valtaamisesta 2014

Maria Latvala

Abstract

The actions in Crimea increased the general understanding of the possibilities for military actions at the level of mental images. This research discusses the photographs presented in the Helsingin Sanomat newspapers news regarding the occupation of the Crimea in 2014. In our information environment pictures represent the events better than text. This article explains how conscious mental images are formed of the illegal annexation of the Crimea in the pictures used in Helsingin Sanomat. The meaning of the photos is explained by using semiotics and the functional theory of language. The photos are also analyzed with their respective themes. The collection time for the material is from February 28th to March 17th 2014, with the used number of photos and their captions adding up to 42 in total. The analysis shows that the command in the Crimea Peninsula appears to have been with the Russians already on March 5th 2014. The situation does not appear like an occupation. The firearms on display are mainly held by Russian soldiers, with the exception of two people who cannot be recognized as Ukrainian representatives. In only one photo a pro-Ukrainian man is assaulted with a gun stock, which appeared in the pictures to be the strongest act of violence by the local people. If the occupation and the few armed men are disregarded in the studied photographs, the photograph representation delivers a normal, legal situation apart from the assault. The Russian soldiers are pictured acting like peacekeepers. The referendum on the status of Crimea before its illegal annexation to Russia was represented as legal. The study concludes that the pictures show the occupation resulted into more good actions than bad.

Johdanto

Valokuva on niin moniselitteinen, että sen perinpohjainen tulkinta voidaan katsoa jopa mahdottomaksi. Jo tulkitsijoiden väliset erot tuovat hienoisia perspektiivieroja pohdintaan. Myös kuvauskulmat samasta tilanteesta voivat antaa pysäytetyn tilanteen tulkintaan uusia ulottuvuuksia. Tässä artikkelissa tarkasteltavana ovat Helsingin Sanomien käyttämät valokuvat Krimiltä vuoden 2014 valtauksen aikana. Toisaalta näytti ilmeiseltä, että Venäjän intressien mukaisesti Krimin niemimaan hallinta oli siirtymässä heille. Toisaalta ajatuksen mahdottomuus saattoi estää tilanteen järkevän tarkastelun. Sodan uhka lähialueellamme, Venäjän suorasukainen toiminta, poliitikkojen ristiriitaiset viestit ja turvallisuusympäristömme muutokset hämmensivät rauhaan tottuneita suomalaisia. Koska Krimin tilanne ei näyttänyt selkeästi sodalta, saattoi mielissä pysyä toive tilanteen muuttumisesta hyväksi. Venäläiset sotilaat Krimillä eivät todennäköisesti kuuluneet tällaiseen tarinaan, joten Putinin puheeseen uskomisen saattoi olla houkutteleva vaihtoehto. Eihän Krimin niemimaalla edes ammuttu. Samalla kun totuutta etsivä media ei halunnut julistaa sotaa vastapuoliseen, voitiin kuvia käyttää hienovaraisemmin tulkitsemaan tilannetta. Sanat antavat herkästi hyvin suorasukaisen kuvan tilanteesta. Kuvien todistusarvo on erilainen.

Tässä artikkelissa pohditaan kuvien tulkintaa. Kuvien perusteella Krimin tapahtumat näyttivät jopa hyväksyttäviltä, koska paikalliset ihmiset näyttivät halunneen Krimin liittämistä Venäjään. Kuva-analyysi yhdistetään funktionaaliseen kieliteoriaan. Sen avulla kuvista voidaan tulkita erilaisia prosesseja (toimintaa), minkä johdosta kuvista voidaan tunnistaa syvempiä merkityksiä. Esittämiensä kohteiden lisäksi kuvat voivat välittää myös symbolisia ja kulttuurisia merkityksiä, jolloin kuvat toimivat tehokkaasti myös alitajuisella tasolla. Artikkelin perustuu kirjoittajan sotatieteiden maisteriopintojen pro gradu -tutkielmaan Maanpuolustuskorkeakoulun johtamisen ja sotilaspedagogiikan laitokselle.

Krimin niemimaan informaatioympäristö

Sotilasjohtamisen professori Aki-Mauri Huhtisen mukaan informaatiolla vaikuttaminen on noussut ydintoiminnoksi sodanajan toimintaympäristössä (Kiuru 2009, 91). Toimintaympäristön tunteminen on johtajalle elintärkeää. Median tuottama todellisuus informaatioyhteiskunnassa on yhteydessä sekä johtajan että johdettavien käsityksiin ja mielikuviin. Tämä voidaan rinnastaa tiedustelijoiden antamiin tietoihin lähellä olevista vihollisen joukoista ja heidän kyvyistään. Jos vastus koetaan liian ylivoimaiseksi, voi joukon motivointi yli-

voimaiseen tehtävään olla haasteellista. Toisaalta, mikäli uhkaa ei ymmärretä ajoissa ja tilanteesta on väärä käsitys, ei vastustajan toimiin kyetä vastaamaan tarvittavalla voimalla. Ei sovi myöskään unohtaa harhauttavan tiedon merkitystä. Medialukutaito on ensiarvoisen tärkeää ajatellen nykyajan kyberuhkia, hybridisodankäyntiä ja informaatiovaikuttamista. Medialukutaito ei koske pelkästään sanallista viestintää vaan ulottuu enenevässä määrin kuvalliseen ja symboliseen informaatioon. Visuaalisen journalismin professori Janne Seppästä mukaillen visuaalinen lukutaito on monen tieteenalan risteymä ja sitä tarvitaan lähes kaikkialla (Seppänen 2005, 147).

Krimin sotaa (1853–1856) on kutsuttu ensimmäiseksi mediasodaksi. Aina-kin se oli ensimmäinen sota, jossa reportterit olivat joukkojen mukana lähettämässä kirjeitse viestejä ja kuvia suoraan etulinjasta. (Seethaler ym. 2013, 21.) On ironista, kuinka Krimin valtaus 160 vuotta myöhemmin on jälleen ravisuttamassa median roolia sodan osapuolena. Mielenkiinto median toimintaa kohtaan ei ole uutta. Yksi suurimmista mediatapahtumista oli syyskuun 11. päivän terrori-iskut 2001. Johanna Sumiala (2012) kirjoittaa tapahtumasta seuraavaa: ”Kyse on terrorismin medialisaatiosta eli terroristien pyrkimyksestä sopeuttaa toimintansa median logiikkaan ja siten käyttää vallitsevaa mediajärjestelmää tarkoituksensa ajamiseen. Näin toimiessaan tämän päivän terrorismi haastaa koko median tuotantokoneiston ja sen toiminnan logiikan” (emt. 125). Krimin valtauksessa median osallisuutta ei voi vähätellä. Nykyisin kansalaiset muodostavat käsityksen tilanteesta median kuvausten perusteella. Krimin valtauksen tapahtumat ja niiden uutisointi havainnollistavat, kuinka suuri merkitys medialla on myös sodan oikeutuksen muodostajana.

Krimin niemimaan historia on värikäs. Mustanmeren keskellä oleva alue on ollut pitkään rauhaton geopoliittisen sijaintinsa vuoksi. Christian Jokisen ja Anssi Kullbergin (2006) katsauksessa tarkastelu alkaa vuodesta 1443, jolloin Krimin kaanikunta itsenäistyi. Vuonna 1783 se liitettiin Venäjän imperiumiin. Tuolloin Krimin tataareita oli noin 98 % väestöstä. Kymmenen seuraavan vuoden aikana, etnisten puhdistusten jälkeen ja agitaattorien kannustamana, noin 75 % krimintataareista pakeni maasta. Krimintataarien karkottaminen jatkui Krimin sodan jälkeen 1853–1856, kun Venäjän propaganda syytti heitä vastustajan tukemisesta. Joukkopaoon seurauksena alueen poikkeuksellinen viljelystekniikka tyrehtyi, mikä aiheutti venäläisten mielen vaihtumisen ja maastamuutto estettiin. Krimintataarien riveissä uskonnollisuus (islam) väistyi vähitellen kansallisen heräämisen tieltä. Vuoden 1917 bolševikkien vallankaappauksen seurauksena Krimin tataaritasavalta julistautui itsenäiseksi. Pian bolševikit kuitenkin onnistuivat valloittamaan alueen takaisin. Vuonna 1921 perustettiin Krimin autonominen tasavalta Neuvosto-Venäjän yhteyteen. Noin kymmenen vuotta myöhemmin krimintataarien puhdistusten ja joukkopaoon

jälkeen heidän kulttuurinsa pyrittiin tuhoamaan ja kieli syrjäyttämään pakko-toimin. Saksan miehitys 1942 koettiin tässä tilanteessa jopa pienempänä paha-na. Seurauksena oli juutalaisten tataarien puhdistaminen. Sodan jälkeen 1944 ”natsien auttajat” eli koko krimintataarien kansakunta karkotettiin. Heistä noin puolet surmattiin. Neuvostoliiton hajoamisen jälkeenkin Krimin niemimaa säilyi autonomisena tasavaltana kuului vuodesta 1989 Ukrainalle. 1990-luvun alussa Krimillä oli noin 1,5 miljoonaa venäläistä ja krimintataareilla oli vihdoin lupa palata niemimaalle. Paluumuuton jälkeen enemmistö Krimin asukkaista oli tataareja. Taloustilanne sekä Krimin venäläishallituksen toimet vaikeuttivat kuitenkin kansalaisuuden ja äänestys-oikeuden saamista. Krimintataarien joukoissa kriminvenäläisten separatistiset pyrkimykset (Krimin erottaminen Ukrainasta) pyrittiin torjumaan. Ukrainan hallitusta ei koettu vastustajaksi ja yhteistyö sen kanssa oli sujuvaa. (Jokinen & Kullberg 2006, 114–132.) Vuonna 2001 niemimaan asukkaista venäläisiä oli 58 %, ukrainalaisia 24 % ja krimintataareja 12 % (Ukraina 2001).

Neljä päivää Venäjän Sotšin olympialaisten jälkeen Krimin niemimaalla ilmaantui vieraita sotilaita. Samoihin aikoihin Ukrainassa tapahtui vallankumous.

Kriisin aikana julkaistiin muutamia virallisia tiedotteita. 2.3.2014 Suomen tasavallan presidentti ja valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittinen ministerivaliokunta tiedottivat: ”Venäjän sotilaalliset toimet loukkaavat Ukrainan alueellista koskemattomuutta ja itsemääräämisoikeutta. Pyrkimystä Krimin alueen haltuun ottamiseksi ei voida hyväksyä.” (TP-UTVA.) Maaliskuun neljäntenä päivänä Venäjän presidentti Vladimir Putin astui julkisuuteen. Hän kommentoi Krimin tapahtumia ensimmäistä kertaa. Seuraavassa on esitetty katkelmia Putinin puheesta. ”Venäjä vahvisti sotilaskohteidensa puolustusta syntyneiden jännitteiden takia. Krimiläiset perustivat itsepuolustusjoukkoja ja ottivat asevoimat haltuunsa ilman, että laukaustakaan olisi ammuttu. Venäjä ei ole ottanut osaa itsepuolustusjoukkojen koulutukseen. Venäjä ei myöskään aio provosoida ketään Krimin liittamisestä Venäjään. Tätä vaihtoehtoa ei edes tutkita. Kansan on voitava ilmaista tahtonsa vapaasti. Sota ei huolestuta, koska Venäjä ei aio, eikä tule sotimaan Ukrainan kanssa.” (Ilta-Sanomat 2014.) Maaliskuun kuudentena päivänä Eurooppa-neuvoston puheenjohtajan Herman Van Rompuy ilmoitti Ukrainaa koskevan kokouksen jälkeisessä tiedotteessa: ”Katsomme, että Krimin parlamentin päätös järjestää kansanäänestys on vastoin Ukrainan perustuslakia ja siksi laitton.” (Van Rompy 2014). Tekstissä annetaan ymmärtää, että Venäjä estää kansainvälisten tarkkailijoiden pääsyn Krimille ja alueella on heidän asevoimiaan. Venäjän ja Krimin parlamentin välillä ei kuitenkaan ole suoraa yhteyttä.

Kuva-analyysi tutkimuksen viitekehystenä

Aiempi tutkimus ohjasi metodin muodostumista

Median tutkimuksissa kuvan ja tekstin erottaminen on ollut yksinkertainen tapa rajata tutkimusta. Teksteihin painottuvissa tutkimuksissa kuva on jäänyt marginaaliseen asemaan. Kuvien tulkinta ulottuu vain noin 60 vuoden päähän. Yhä nykyään kuvaan keskittyvää tutkimusta on sängen vähän. Usein myös kuvien analyysit ovat tekstillisiä. Cordula Nitsch ja Dennis Lichtenstein (2013) ovat tutkineet Georgian sodan kansallista diskurssia Venäjällä ja EU:ssa niin painetun kuin verkkomedian osalta (emt. 291–313). Tässä tutkimuksessa hyödynnän heidän muodostamiaan kehyksiä median diskursseista. Vaikka heidän tutkimus ei käsittele visuaalista aineistoa, voidaan se rinnastaa tähän tutkimukseen median sekä Venäjän toiminnan kautta. He ovat tunnistaneeet yhdeksän kehystä, jotka esiintymistiheyden mukaisessa järjestyksessä ovat: uusi maailmanjärjestys, Venäjän uusi nousu maailmanpolitiikkaan, kylmän sodan paluu, humanitaarinen katastrofi, separatismi, taloudelliset seuraukset, Venäjän kykyjen vakuuttelu, etninen konflikti ja konfliktin kustannukset (emt. 294–313). Sellaisenaan nämä kehykset ei sovi Krimin kuvien tutkimiseen. Toisaalta voidaan pohtia, miksi jotkut kehykset kuten humanitaarinen katastrofi ja konfliktin kustannukset eivät näy Helsingin Sanomien aineistossa. Pois rajatuissa kuvissa ja aikajakson muussa uutisoinnissa olisi ollut kuvia Venäjän kykyjen vakuuttelun kehykseen. Uusi maailmanjärjestys, Venäjän osallisuus maailmanpolitiikassa ja kylmän sodan paluu eivät olleet uusia asioita enää samalla tavalla kuin Georgian sodan aikaan. Separatismi ja etninen konflikti sitä vastoin olisivat sopineet kehyksinä myös tämän artikkelin aineistolle.

Valérie Golin (2013) pohtii sotien ja humanitaaristen kriisien narratiiveja ja kuvia vuosina 1960–1990 amerikkalaisissa ja ranskalaisissa sanomalehdissä. Hänen artikkelinsa ei perustu niinkään tutkimukseen vaan on tutkivaa analyysiä. Golin kiinnittää huomion uhreihin ja siihen, kuinka sääli kehystetään median narratiiveissa ja kuvissa, kuinka konflikteille annetaan oikeutus ja miten uhrien eriarvoisuus muodostuu. (Golin 2013, 135–156.) Esille tuodut pohdinnat uhrin representoinnista auttavat tunnistamaan ja nimeämään myös tämän aineiston uhreja. Tämän artikkelin aineistoon liittyen on huomattavaa, että yhden hakattavan ukrainalaismielisen lisäksi selkeitä uhreja ei ollut nähtävissä. Aineiston rajauksessa poistetuissa kuvissa oli havaittavissa indeksejä Ukrainasta uhrina, mutta mielikuvat oli tuotu Krimin niemimaan ulkopuolelta. Uhrien puuttuminen on tärkeä havainto valtaamista kuvaavassa aineistossa.

Kangas ym. (2015) mukaan Ukrainan kriisin kuvamateriaali ilmenee viides-ssä tulkintakehyksessä. Ne ovat politiikan kehys, humaani kehys, aseellisen

konfliktin kehys, kansalaistoiminnan kehys ja muut. Kategoria muut sisältää materiaalin, joka ei sovi muihin kehyksiin. Suomen mediaa hallitsi politiikan kehys edustaen noin kolmasosaa artikkeleista. Yksi neljäsosa oli humaania kehystä edustavaa kärsimyskuvastoa. (Kangas ym. 2015. 194.) Kansalais-toimintaa kuvattiin muun muassa mellakoivina tai juhlivina aktivisteina. Kiovan mielenosoituksesta ja erityisesti helmikuussa ennen Krimin valtauksen alkamista yksi kolmasosa HS:n kuvista oli aktivismikuvia (emt. 199). Aseellisen konfliktin kehukseen rajattiin Ukrainan armeija ja separatistien sotilaista ja komentajista, aseista, taisteluista sekä rintamalinjojen kulkua havainnollista-vista karttakuvista koostuva aineisto. Ukrainan kriisin tutkimuksen aineistossa useimmat aseellisen konfliktin kehukseen kuuluvista kuvista esittivät passiivisia sotilaita, jotka odottivat, vartioivat tai istuivat ajoneuvoissa. Aseellisista yhteen-otoista kuvia oli harvemmin, joskin niiden saannin haasteet on tiedostettu. HS:ssa sodan vastapuolia kuvattiin yhtä paljon. (emt. 198.) Krimin valtaus on osa Ukrainan kriisiä, minkä johdosta Kangas ym. (2015) ja tämän tutkimuk-sen välillä on merkittäviä vastaavuuksia. Vaikka Krimin valtauksen kuvia ei jaettu Kangas ym. (2015) käyttämiin tulkintakehyksiin, voidaan todeta, että viitteitä kansalaisaktivismista oli tulkittavissa yli puolessa aineiston kuvista. Toisaalta koska Krimin niemimaalla tapahtunut poliittinen toiminta tulkittiin tässä tutkimuksessa laittomaksi, kuvat vaaleista on tulkittu Venäjään liittämistä edistäväksi toiminnaksi.

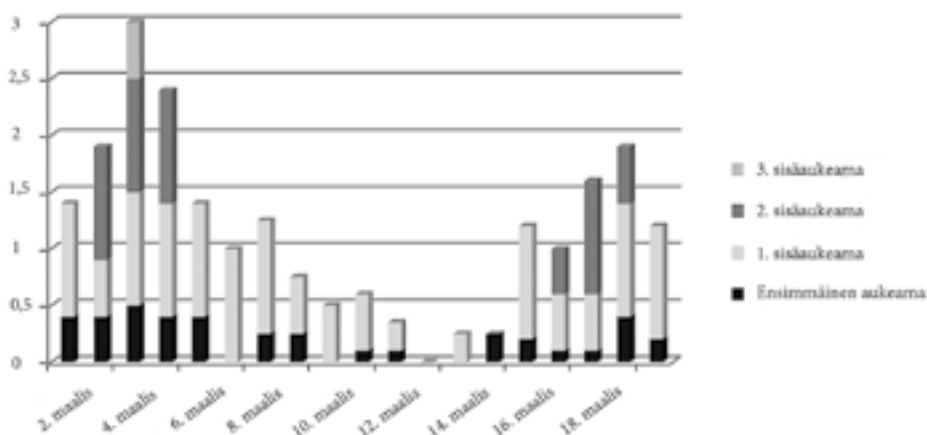
Tutkimuksen kuva-aineisto

Artikkelin aineisto on rajattu Helsingin Sanomien (HS) kuvamateriaalin Krimin niemimaan valtauksesta. Helsingin Sanomien ensimmäinen kuva julkaistiin 28.2.2014. Artikkelissa kerrottiin, kuinka tunnuksettomia sotilaita oli näkynyt Krimin niemimaalla 27.2.2014. HS mainitsi näistä jo seuraavana päivän uutisessa, mutta ensimmäinen kuvallinen representaatio sotilaista oli vasta 1.3.2014. Sunnuntaina 16.3.2014 oli vaalit, joista uutisoitiin maanan-taina (17.3.). Tiistaina 18.3.2014 esiteltiin venäläisiä sotilasajoneuvoja, jotka saapuivat Krimin niemimaalle vallan vaihduttua näennäisesti. Kuvamateriaali kattaa ajanjakson 28.2.–17.3.2014. Tuona aikana venäläissotilaat saapuivat Krimin niemimaalle ja Venäjä liitti niemimaan federaatioonsa. Kuluneen 18 vuorokauden aikana ainoastaan yhtenä päivänä ei julkaistu aineistoa, joka olisi sopinut tutkimuksen aineistoon. Kokonaisuudessa kuvia kertyi 89 kappaletta. Seuraavassa esitellään kuva-analyysi perusteet.

Sanomalehdissä kuvat esiintyvät yleensä tekstien ohessa. Lukija näkee samalla silmäyksellä otsikoiden lisäksi useita kuvia, mistä muodostuu esityksen koko-naisuus, representaatio. Kuvien asemointi ja niiden koon määrittely ohjaavat

olennaisesti katsojan tulkintaa (Kangas ym. 2015, 193). Varsinkin tapahtumien alkuvaiheessa uutiset oli sijoitettu lehden alkuosaan, heti pääkirjoitusaukeaman jälkeen. Tavallisesti ulkomaan uutiset ovat HS:n B-osassa. Kuvien julkaisumäärissä erottui kaksi huippua. Palstatilan mukaan ensimmäinen huippu oli 2.3.2014, jolloin Krimin niemimaasta uutisoitiin neljällä aukeamalla, yhteensä lähes kolmen aukeaman verran. Palstatila väheni lähes tasaisesti 11.3.2014 asti, jolloin uutisointia ei ollut lainkaan. Sen jälkeen palstatila kasvoi vähitellen 17.3.2014 asti, jolloin Krimin niemimaata koskevat uutiset kattoivat lähes kaksi aukeamaa. Määrät on esitetty graafisesti taulukossa 1. Jakauma selittynee paitsi tapahtumien uutisarvolla, myös HS:n toimittajien läsnäololla Krimin niemimaalla. Kun toimittajia on alueella, julkaistaan myös aineistoa enemmän. Aineiston jakautuminen näin selkeästi määrän ja ajan suhteen on huomioitava seikka. Tutkimusekonomisista syistä johtuen analyysiä ei ollut mahdollista tehdä niin kattavasti, kuin tutkija olisi halunnut. Niinpä kuva-analyysi kohdistui vain kuviin ja kuvateksteihin jättäen huomiotta esimerkiksi kuvien sijoittelun lehden sivuilla. Joidenkin kuvien osalta jouduttiin analyysivaiheessa käyttämään otsikkotietoja esimerkiksi antamaan informaatiota kuvan esittämistä henkilöistä.

Taulukko 1. Artikkelien kattama tila aukeamina.

Analysoitava kuvamateriaali koostui 89 kuvasta. Kuva-analyysin ulkopuolelle rajattiin kuvat, joilla ei analyysin kannalta ollut merkitystä. Tällaisia kuvia oli yhteensä 47 (graafiset kuvat 17, ulkomaan poliitikot 7, toimittajien kuvat 9 ja muualta maailmalta esitetyt kuvat 11). Myös yksi kuva ukrainalaisista sotilaista havaittiin olevan Krimin niemimaan ulkopuolelta ja kaksi kuvaa jäi aikarajauksen vuoksi aineiston ulkopuolelle. Graafisten kuvien lisäksi Krimin ulkopuolella kuvatut poliitikot rajattiin aineiston ulkopuolelle. Kuvat poliitikoista antoivat viitteitä valtioiden suhteista, mutta ne eivät varsinaisesti kertoneet Krimin tapahtumista. Toimittajien kuvat olivat henkilökuvia, jotka oli sijoitettu artikkelin yhteyteen. Kuvilla ei ollut merkitystä itse uutiseen. Aineiston ulkopuolelle rajattu aineisto sisälsi myös mielenosoittajien kuvia muualta Ukrainasta ja ulkomailta. Rajausten jälkeen lopullinen aineisto käsitti 42 valokuvaa.

Funktionaalisen kieliteorian yhdistäminen kuva-analyysiin

Michael A.K. Hallidayn funktionaalisisessa kieliteoriassa tunnistetaan aineistosta kohteita ja löydetään niille merkityksiä. Kohteen merkitys voidaan jakaa kolmeen osaan, metafunktion. Näistä tekstuaalinen merkitys käsittelee lauseketta viestinä, intersoonainen merkitys tarkastelee lauseketta vuorovaikutteisena viestinä ja eksperientiaalisen metafunktion yhteydessä puhutaan lausekkeesta representaationa. Eksperientiaalinen merkitys on maailmankuvaa selittävää ja käsittää mm. asioiden sekä prosessien (tekemisen) nimeämistä. (Halliday 2014, 211–212; Jantunen 2010, 27.) Hallidayn tekstuaalinen merkitys keskittyy sanojen moniselitteisyyteen ja auttaa pohtimaan, mitä viesti tarkoittaa. Yksittäisten kuvien tulkinnassa tämä tulkintapolku saattaa tuottaa uusia havaintoja. Yhden kuvan muuttaminen tekstiksi on haastavaa. Sanonnan mukaan kuva on enemmän kuin tuhat sanaa. Visuaalisen aineiston tulkinta voi helposti saada liian suuret mittasuhteet. Intersoonaisen merkityksen keskittyminen vuorovaikutteisuuteen on myös mielenkiintoinen tulkintapolku aistimamme ja tuottamamme materiaalin ymmärtämiseen. Tässä tutkimuksessa keskitytään kuitenkin eksperientiaaliseen merkitystasoon, minkä avulla näkemämme pysytään jakamaan eri prosesseihin.

Eri prosessien avulla voidaan tunnistaa kohteen toimintaan liittyviä lausekkeitä. Huomionarvoista on, että kuvaa ei analysoida vain yhden prosessin kautta vaan siitä voidaan tunnistaa jopa useita prosesseja. Seuraavaksi esitellään funktionaalisen kieliteorian mukaiset kuusi prosessia.

Behavioraalinen prosessi on tyypillisesti ihmiseen liittyvää fysiologista tai välitöntä tavoiteorientoimatonta toimintaa. Tämän tutkimuksen aineistossa yleisimpiä prosesseja olivat hymyily ja kameraan katsominen. Karkeasti

yksinkertaistettuna behavioraalinen prosessi näkyy kasvoista. (Halliday 2014, 301–302.)

Materiaalinen prosessi on Hallidayn mukaan useimmin esiintyvä metafunktio. Noin 40 % hänen aineistonsa termeistä oli materiaalisia. (Halliday 2014, 215.) Prosessilla kuvataan, mitä toimija tekee, kuten partioi tai osoittaa mieltään.

Eksistentiaalisissa prosesseissa tarkastellaan olemassa olevaa ja ajan määreitä. On tunnistettava, koska kuva on otettu. Esimerkiksi kuvatekstissä voidaan viitata siihen, mitä kuvan oton jälkeen on tapahtunut. Onko kuva esimerkiksi alustus jollekin, mitä ei ole saatu tallennettua. (Halliday 2014, 307–310.)

Relationaalinen prosessi on tunnistamista ja identifioimista. Hallidayn aineistossa se oli toiseksi yleisin prosessi kattaen noin 35 % prosesseista (Halliday 2014, 215). Tämän tutkimuksen aineistossa oleelliseksi seikaksi nousivat kuvatekstit, joissa ihmisiä identifioitiin. Tunnuksettomille sotilaille ja Venäjää kannattaville mielenosoittajille oli kuvateksteissä tehty tulkinnat. Tässä ero kirjallisen tekstin ja kuvan tulkinnan välillä on mahdollisesti suurimmillaan. Kuvateksti on jo kertaalleen tulkittu osana mentaalista prosessia. On eri asia, onko henkilö esimerkiksi venäläinen vai tulkittu venäläiseksi. (Halliday 2014, 259–300.)

Verbaaliset prosessit ilmenevät kuvissa melko huonosti. Sanomista, tai ääntelyä ilmentävä prosessi jää mykässä kuvassa usein havaitsematta. Kuvatekstissä saatetaan kertoa, mikäli kuvaan liittyy puhetta. Aineistossa tällainen havainto rajoittuu yhteen kuvaan. Jos kuvattavilla henkilöillä on suu auki ja hän näyttää aktiiviselta mielenosoittajalta, hänen voidaan olettaa huutavan. Mikäli kuva liittyy haastatteluun, on oletettavaa, että henkilö on puhunut. (Halliday 2014, 302–307.)

Mentaaliset prosessit näkyvät aineiston kuvissa lähinnä onnellisina ilmeinä. Tutkimuksen kiinnostuksen kohteen ohjaamana esimerkiksi Venäjää tukeva toiminta voidaan eritellä mentaalisten prosessien yhteydessä. Kun relationaalisessa tulkinnassa ollaan kiinnostuneita onko henkilöt tulkittu venäläisiksi vai Venäjä-mieliseksi, mentaalisessa prosessissa tällä seikalla ei ole merkitystä. Toisaalta Krimin niemimaalla jo pitkään toimineen venäläishallituksen yksiselitteisenä päämääränä ei voida olettaa olleen Krimin liittäminen Venäjään. Tässä prosessien kohdistaminen Venäjään ei ole relevanttia.

Lausekkeissa olevien prosessien nimeämisen lisäksi myös olosuhteet vaikuttavat tulkintaan. Hallidayn teoriassa pohditaan niin ajallisia kuin tilallisiakin tekijöitä. Ajallisesti lähes kaikki aineiston uutiskuvat olivat edellisenä päivänä otettuja, tai se on oletusarvona. Joissain kuvateksteissä tämä on varmistettu. Aineistoa tulkittaessa kuvien julkaisujärjestyistä pidetään aikajärjestyksenä. Koska kuvat pystytään esittämään aikajanalla, on sijoittuminen ajassa myös

yksi kuvien olosuhteisiin vaikuttava seikka. Tapahtumien etenemisjärjestyksellä on merkitystä. Suurin osa kuvista on päiväsaikaan otettuja. Myöhään otettu kuva saa huomiota ainoastaan pimeyden luoman kontrastin vuoksi, mikäli seikalla on merkitystä analyysin kannalta. Suurin osa aineiston kuvista esittää ihmisiä eivätkä kuvan taustat tarjoa juurikaan tulkittavaa muutamaa tapausta lukuun ottamatta. Yli puolet aineiston kuvista on sidottu kuvateksillä tiettyyn paikkaan kylän tai kaupungin tarkkuudella. Joissakin kuvissa rakennusten käyttötarkoituksia on selvennetty. Paikan merkitys korostuu esimerkiksi ihmisen kertoessa mielipiteitään. Kotona esitetty, kaukaisen maan toimittajalle kerrottu kriittisyys eroaa huomattavasti julkisesta julistamisesta. Olosuhteilla voidaan tarkoittaa myös kulttuuria. Koska kuvat on otettu Ukrainassa, on huomioitava mahdolliset kulttuurilliset eroavuudet. Tutkimuksessa ei kuitenkaan kiinnitä huomiota Krimin niemimaan kulttuuriin, vaikka jotkin seikat voisivat selittyä kulttuurisilla eroilla.

Funktionaalista kieliteoriaa on hyödynnetty tässä tutkimuksessa sekä aineiston analyysissä että kuvien tulkinnessa. Kuvia analysoitaessa todettiin, että kaikkia prosesseja ei voida nimetä kuvan avulla. Tämä oli ensimmäinen rajaava tekijä kieliteorian käytöstä kuva-analyysiin. Toisaalta analyysissä kyettiin paikantamaan funktionaalisen kieliteorian mukaiset prosessit jokaisesta kuvasta. Kieliteorian suora vaikutus näkyy tutkimuksessa myös päätoimijan, toiminnan ja olosuhteiden sekä näiden kolmen yhdistelmän representaatioiden analyysissä.

Toimijuus kuvassa

Hallidayn prosessien tunnistaminen edellyttää analysoitavan kohteen tunnistamista. Yksi mahdollisuus sisällön erittelyyn on tunnistaa kuvasta toimijuus. Toimijuus on laaja-alainen käsite. Tässä tutkimuksessa se määritellään koostuvan toiminnasta, päätoimijasta ja olosuhteista. Toimijuus muodostuu aktiivisessa yhteisössä, mikä on yhteydessä toimintaympäristöönsä (Hakkarainen ym. 2006, 227). Esimerkiksi mielenosoittajien toiminta on lähtökohtaisesti toimijuutta. Mikäli mielenosoittajia ei voida asettaa aktiiviseen yhteisöön tai he eivät näytä olevan yhteydessä toimintaympäristöä, ei prosessia voi silloin analysoida toimijuutena. Toimijuus on tilanteen vaatimaa improvisointia ja se ilmenee yhteisöllisesti muotoutuneina käytäntöinä. Toimijuuden avulla pystytään hahmottamaan jatkuvasti muotoutuvaa toimijan tai toimijoiden identiteettiä. (Hakkarainen ym. 2006, 223.)

Toiminta

Risto Heiskala (2000, 16) kirjoittaa, että toiminnan perusmalliin kuuluu toimija, vähintään kaksi vaihtoehtoista keinoa, päämäärä ja toimintaympäristö. Kaikki nämä ilmentävät toimijuutta. Heiskalan mukaan me otamme sosiaalisessa toiminnassa aina jollain tavalla huomioon myös muiden toimijoiden tapahtumille antamia merkityksiä. Tiedostamatta tekeminen on käyttäytymistä, ei toimintaa, ja siksi se ei kuulu toiminnan perusmalliin. Mikäli henkilö tekee valinnan päämäärähakuisista keinoista, hän toimii subjektina. Ryhmässä tekeminen on sosiaalista toimintaa. (Heiskala 2000, 50–51.) Toiminta on keino, käyttäytyminen ei. Tässä tutkimuksessa osa toimijoista on sotilaita. Tutkimuksen kannalta on mielenkiintoista pohtia, miten sotilaiden käskynalaisuus ja kuuliaisuusvelvollisuus vaikuttavat *itsenäiseen* toimijuuteen. Sotilasorganisaatiolle ominaista käskyjen noudattamista ilmenee myös muissa yhteisöissä. Joissakin tehtävissä henkilöille kerrotaan toiminnan päämäärän ja keinojen valitseminen jää hänen päätettäväksi. Mikäli keinovalikoima rajataan olemattomiin, voidaanko silloin puhua toimijuudesta?

Myös päämäärän määrittelyssä voidaan tunnistaa monta tasoa. Aseistettu sotilas voi estää henkilöä kulkemasta vartioimastaan portista. Onko sotilaan toiminnan päämääränä portin vartiointi vai tulisiko tavoitteet tunnistaa pidemmälle? Myöhemmin tässä luvussa esitellään toiminnalle eritasoisia päämääriä. Sotilas saattaa noudattaa käskyjä, koska haluaa palvella maataan. On myös mahdollista, että sotilas noudattaa käskyjä, koska hänelle ei ole annettu muita vaihtoehtoja tai sotilas ei halua ajatella vaihtoehtoja. Koska sotilaiden toimijuus ei ole yksiselitteistä, annetaan kuvassa näkyvälle toiminnalle laaja tulkinta. Kaikki näkyvä tekeminen ja oleminen määritellään toiminnaksi, ellei sitä analyysissä erikseen määritellä käyttäytymiseksi.

Kieliteoriassa subjekti on hyvin keskeinen käsite. Toimija ja subjekti ovat termeinä hyvin lähellä toisiaan. Pikka-Maaria Laine (2009, 167) argumentoi väitöskirjassaan, kuinka strategiadiskurssi rakentaa tietynlaista subjektiutta eli toimijuutta. Käsketty toiminta ilmentää toimijan valintaa toteuttaa käskyjä, mutta toisaalta toiminta ei välttämättä rakenna subjektiutta. Vastaavasti sosiaalinen toiminta ei ilmennä yksilöä vaan yhteisöä. Halliday (2014) esittää funktionaalisessa kieliteoriassaan, kuinka subjektista on oleellista puhua silloin, kun kyseessä on aineiston interpersonaisen merkityksen tarkastelu eli kun keskitytään vuorovaikutteisuuteen. Kun aineistoa tulkitaan representaationa, käsitellään toimijuutta. Halliday määrittelee toimijan sellaiseksi, joka on aktiivinen osallistuja tarkasteltavassa prosessissa. (Halliday 2014, 83.) Aktiivinen osallistuminen tarkoittaa tässä tutkimuksessa kuvissa näkymistä, ei pelkästään aktiivista toimintaa.

Sosiaalipsykologiassa toiminta määritellään päämäärien kautta. Ihmisten lisäksi jotkin eläimet kykenevät pidempiin ajatusketjuihin, mikä ilmenee esimerkiksi työkalujen käyttämisestä. Ihminen erottuu kyvyllään arvioida tavoitteitaan tietoisesti. Reagoiminen toimintayllykkeisiin on jokaisen omalla vastuulla (Hänninen 2003, 33). Esimerkiksi kausaaliset (syy-seuraussuhteiset) luonnonilmiöt ja behaviorismin käsitys ihmisen toiminnanvapaudesta eroavat toimijuudesta, koska toiminta ei ole aina suorassa yhteydessä johonkin ärsykeeseen. Toinen toimijuuteen vaikuttava tekijä on ihmisen yhteys toimintaympäristöönsä (Hänninen 2003, 26–27). Analyttisessä hermeneutiikassa käyttäytyminen eli ulos näkyvä toiminta ja tapahtuma käsitetään eri asiaana kuin teko, jolla on päämäärä. Toimijuuteen oleellisesti kuuluva teko on määriteltävissä vain teon, ei käyttäytymisen kautta. Vasta kun käyttäytyminen todetaan päämäärähakuiseksi, voidaan se analysoida teoksi. (Hänninen 2003, 7.) Esimerkiksi hakattavan henkilön kaatuminen maahan ei ole kyseisen ihmisen toimintaa. Toisaalta käsien nostaminen pään suojaksi sitä vastoin on. Yksittäisestä kuvasta ei välttämättä pysty tulkitsemaan tekoja, joilla on päämäärä. Käyttäytyminen on kuitenkin jotain näkyvää, mikä pystytään nimeämään. Kun jokin käyttäytyminen näyttää johdonmukaiselta, voi sen päämäärien pohtimiselle muodostua perusteita.

Toiminnan tunnistamisen taustalla on funktionaalisen kieliteorian havainnot mahdollisista toiminnan prosesseista. Ilmiöiden tarkastelun denotatiivisella tasolla (esim. lipun heiluttaminen, mielenosoittaminen) ei koettu tuovan lisäarvoa tutkimukselle. Sitä vastoin toiminnan tarkastelu konnotaation tasolla koettiin hyödylliseksi. Aikaisempien tutkimusten sekä tämän tutkimuksen aineiston analyysin perusteella toiminnan kategorioiksi muodostuivat: *Venäjään liittämistä edistävä* toiminta (24 kpl), *poliittisen tuen ilmaisu* (8 kpl), *positiivinen/neutraali toiminta* (5 kpl) ja *negatiivinen toiminta* (5 kpl).

Olosuhteet

Eksistenssifilosofian pohdintojen kautta toimijuuteen kuuluu motiivin ja päämäärän lisäksi toiminnan liikkeellepanija, joka antaa toiminnalle alkusysäyksen. Tällaista toimeenpanevaa näkökulmaa ei huomioida tässä tutkimuksessa yksittäisten kuvien osalta. Laajemmassa mittakaavassa Krimin liittäminen Venäjään tulkitaan tapahtumaketjun päämääräksi. Ukrainan kriisin kiristymisen ja olympialaisten päättyminen lienevät toimineet alkusysäyksenä. Marxilaisessa psykologiassa toiminnan motiivi muodostuu tarpeen ja päämäärän välillä. Tällöin puhutaan kohteellisesta toiminnasta. Sama teko eri kontekstissa määräytyy ulkoisten ehtojen perusteella, millaisesta toiminnasta on kyse. (Hänninen 2003, 30, 42–43.) On eri asia nostetaanko Venäjän lipun salkoon

Moskovassa vai Ukrainassa. Tässä tutkimuksessa huomioidaan toiminnan olosuhteet osana toimijuutta. Olosuhteet voivat käsittää huomattavan määrän tekijöitä kohteiden fyysisestä sijainnista säähän ja kulttuurista aina maailmanpolitiikkaan. Tässä tutkimuksessa oleelliseksi olosuhdetekijäksi määriteltiin *paikka* eli kuvan sijoittuminen Krimin hallinnan kannalta tärkeisiin kohteisiin. Esimerkiksi sää, kuvan rajaukseen liittyvät valinnat sekä olosuhteiden esittely artikkelin leipätekstissä on rajattu analyysin ulkopuolelle. Paikan/tilan suhteen kuvat voitiin kategorisoida kolmeen teemaa, jotka olivat: *ulkona* (22 kpl), *yhteiskuntarakennusten ulkopuoli* (13 kpl) ja *rakennusten sisäpuoli* (7 kpl).

Päätoimija

Toiminnan selkeä päämäärä (intentio) on usein helppo havainta. Päämäärää voidaan tarkastella kolmella tasolla. Laajimmalla (ensimmäisellä) tasolla toiminta tehdään tietoisesti kuitenkin tunnistamatta toiminnan tarkoitusta. Toisella tasolla teolla on jokin tarkoitus. Kolmannella tasolla toiminta tehdään, koska sen avulla voidaan saavuttaa jotain, minkä voidaan ajatella johtavan varsinaiseen tavoitteeseen. Kuvista ja kuvateksteistä voidaan todeta ensimmäisen tason intentioita. Toisen ja kolmannen tason intentioiden tunnistaminen vaatii tulkintaa. Esimerkiksi kuvateksti ”Mies heilutti Venäjän lippua autonomisen Krimin parlamenttirakennuksen edessä Ukrainan Simferopolissa torstaina” kuvaa ensimmäistä tasoa. Aineiston kuvatekstit edustivat pääosin ensimmäisen tason intentiota. Joissakin kuvateksteissä henkilöt nimetään Venäjää kannattaviksi mielenosoittajiksi. Tällöin toiminnalle on annettu toisen tason intentio. Tällaisten havaintojen tekemisen ei katsota tuovan analyysille lisäarvoa. Kun toiminnan kohde on abstrakti, sen havaitseminen kuvasta on liian tulkinnanvaraista. Tästä syystä aineiston analyysissä huomiota ei kiinnitetty toiminnan päämäärään. Vasta kun toimijuus on analysoitu muilla keinoilla, voidaan pohdita, onko analyysin pohjalta mahdollisuus tavoittaa toiminnan päämääriä.

Janne Seppäsen (2005) mukaan valokuvatutkimuksen yhtenä kiinnostuksen kohteena on kuvan pääasiallinen toimija. Hänen tekemässään tutkimuksessa kaikkien toimijoiden huomioiminen ei ollut olennaista. Seppänen ehdottaakin, että mikäli aineisto sallii, eriaistiset toimijat tulisi luokitella eritasoisiksi muutujiksi (esimerkiksi pääasiallinen toimija, toissijainen toimija, jne.). Esimerkissä toimija saa erilaisia kategorioita, kuten viranomainen, kansalainen, media ja useita toimijoita. (Seppänen 2005, 158–159.) Tutkimuksessa voitiin hyödyntää Seppäsen tekemää analyysiä. Tässä tutkimuksessa esimerkiksi perhettä pidetään yhtenä toimijana vaikka kaikkien perheenjäsenten nimet on mainittu kuvatekstissä (Kotilainen 2011, 58). Toinen mahdollisuus olisi luokitella yksi päätoimija ja toiminnan kohde sekä passiiviset toimijat (Kress & van Leeuwen

2010, 64). Visuaalisen materiaalin analyysissä erityisen haasteen muodostaa kuvan esittämän *pääasiallisen toiminnan* tunnistaminen. Kuva saattaa ilmentää useaa toimintaa, mistä on vaikea päätellä, mikä on päätoimintaa.

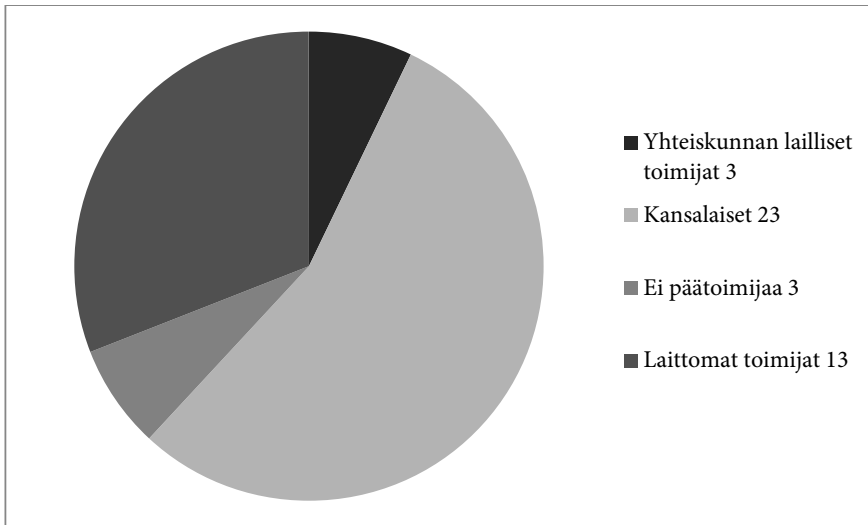
Kress ja van Leeuwen (2010) pohtivat kirjassaan päätoimijan, toiminnan kohteen ja passiivisen toimijan rooleja. Passiivisen toimijan he esittävät ilmiselvänä toimijana, joka on jätetty esittämättä (emt. 64). Kuvan ja kuvatekstin yhdistelmässä tällaisen passiivisen toimijan rajaaminen ei kuitenkaan ole yksiselitteistä. Esimerkiksi kuvatekstissä saatetaan ohjata tunnistamaan kuvasta passiivinen toimija ja toisaalta kuvassa saatetaan esittää toimija, mitä ei kuvatekstissä mainita. Tässä tutkimuksessa toimijoiksi ei tulkita mitään sellaista, mitä ei ole jollain tavalla esitetty. Niinpä passiivista toimijuutta ei ole tulkittu osana analyysiä. Ajatus passiivisesta toimijasta kuitenkin tiedostetaan ja huomioidaan, kun etsitään päätoimijaa. Passiivinen toimijuus voi ilmetä toimintana, joka ei ole kuvan päätoimintaa. Niissä kuvissa, joissa kuvan keskiössä ei ole toimijuus vaan jokin kohde, kuvassa näkyviä henkilöitä ei tarkastella päätoimijan roolissa. Esimerkiksi kulkeminen vaalimainoksen ohi on tulkittu passiiviseksi toiminnaksi. Aineiston analyysin kannalta haasteelliseksi muodostuvat tilanteet, joissa kuvista poistuu kaikki toimijat tai sellaista ei ole ollenkaan. Mikäli kuvassa ei ole päätoimijaa myös sillä on oma merkityksensä. Tämän takia päätoimijoita analysoitaessa huomioidaan erikseen kuvat, joista puuttuu päätoimija. Vaikka kuvassa ei ole päätoimijaa, saattaa kuvauksen kohde edustaa jotain kuvan ulkopuolista toimijaa, toisin sanoen kuva voi olla *indeksi* jostain muusta. Vaikka kuvan ulkopuolisia toimijoita ei huomioida tässä analyysissä, voi päätoimijaton kuva edustaa ulkopuolisen toimijan toimintaa. Toiminta on kuitenkin ilmentävä jollain konkreettisella tavalla. Päätoimijan ja toiminnan puuttumisella ei ole yhteyttä kuvan olosuhteiden kanssa. Vaikka representaatioissa ilmenevät olosuhteet voivat olla merkityksellisiä päätoimijaa ja toimintaa analysoitaessa, olosuhteiden tulkinta ei ole välttämätöntä toimijuuden analysoinnissa. Toisaalta kuvassa ilmenevän toimijuuden puuttuminen ei ole este sille, että kuvasta voidaan tulkita olosuhteet. Toiminnan puuttuminen jostain tietyistä paikasta voi olla erittäin merkityksellistä.

Yksi uutiskuvan tarkoituksista on toimia 'stopperina', katseen vangitsijana (Salo 2000, 27). Aineiston yhdessä kuvassa koiran toiminta on yksi mahdollinen katseen vangitsija, mitä kautta koira voidaan pitää päätoimijana. Näyttää siltä, että koira ei ole hyökkäämässä toimittajien kimppuun vaikka onkin selkeästi kiinnittänyt näihin huomionsa. Ehkä kyseessä on koiranpentu, joka on tulossa etsimään leikkikaveria. Tällöin sen ilmeiset omistajat, sotilaat, voidaan yhdistää toimintaan passiivisina toimijoina. Taka-alalla tehdään jotain panssaroitun ajoneuvon apukuljettajan paikalla. Kuvan tummaan osaan maastoutuu kaksi tummaa hahmoa, jotka tarkemmassa tarkastelussa näyttäivät seisovan

portin edessä. Portissa on Ukrainan vaakuna. Kun kuvaa tarkastellaan osana tutkimuksen koko aineistoa, ovat ukrainalaisen portin edessä piiloon jäävät tunnuksettomat sotilaat tekemässä kuvan osalta päätoimintaa. Toiminta jää kuitenkin piiloon kuvan taka-alalle niin, ettei sitä pelkällä kuvan vilkaisulla välttämättä huomaa. Kuvateksti kuuluu: ”Venäläiset sotilaat vartioivat lauantaina Ukrainan armeijan varuskuntaa Perevalnoen kylässä, joka sijaitsee 20 kilometrin päässä Simferopolista”. Kun tulkinta ulotetaan kuvatekstiin, ei päätoiminnan havaitseminen kuvasta muodostu enää ongelmaksi.

Päätoiminnan tunnistaminen on siis mahdollista. Sen nimeämisen haasteeseen on otettava vielä kantaa. Janne Seppäsen (2005, 158–159) mukaan ne kuvat, joissa on useita pääasiallisia toimijoita, voidaan määritellä yhdeksi erilliseksi kategoriaksi. Tällaisen kategorian luominen nähdään haastavaksi ajatellen myöhemmän analyysin tekoa. Tarkastelun kohdistuessa toimijuuteen, on myös perusteltua kyetä erottelamaan saman kuvan useat toimijat. Tutkimusaineistossa on kuvia, joissa kaksi eri tavalla määriteltyä toimijaa ovat kytköksissä päätoimintaan. Esimerkiksi riitelytilanteessa on kaksi osapuolta. Kun molemmat on esitetty kuvassa ja kuvatekstissä, on toisen nostaminen päätoimijaksi haastavaa, varsinkin kun molemmilla on aineiston kannalta merkittävä rooli. Helsingin Sanomien (16.3.2014, B2) julkaisema kuvateksti antaa kuitenkin apua tulkintaan: ”Bahtšysarin asukas Viktor Tšaglei (vas.) riiteli Krimin uuden venäläishallituksen edustajan Vladimir Mertsalovin kanssa ja vaati venäläisiä sotilaita poistumaan”. Kuvatekstin perusteella Mertsalov voidaan tulkita toiminnan kohteeksi. Tässä tilanteessa passiiviseksi toimijaksi valittu Mertsalov on hyvä muistaa jatkossa, kun aineistosta tehdään yleistäviä tulkintoja. Myös muita tutkimusaineiston kuvia voidaan tulkita samalla logiikalla. Esimerkiksi ”Venäjän-mieliset pysäyttivät YK:n erityislähettilään Robert Serryn auton Simferopolissa keskiviikkona”. Itse kuvassa suurimman huomion saavat mielenosoittajat. Serryä edustaa kuvassa vain osa tuulilasia ja vaalean auton konepelti. Niinpä analyysissä on perusteltua pitää YK:n edustajaa toiminnan päämääränä. Näiden esimerkkien perusteella voidaan todeta, että kuvista on mahdollista tunnistaa yksi päätoimija. Muut kuvan toimijat ovat joko toiminnan päämääriä tai passiivisia toimijoita.

Toimijoiden tunnistamisessa ja nimeämisessä on hyödynnetty aikaisempia tutkimuksia sekä tutkimusaineiston asettumista eri kategorioihin. Päätoimijat jaettiin tässä tutkimuksessa neljään kategoriaan: *yhteiskunnan lailliset toimijat, kansalaiset, laittomat toimijat, ja ei päätoimijaa* (Kaavio 1).

Kaavio 1. Aineisto päätoimijoittain.

Toimijuuden representaatiot

Kun jokainen kuva on tulkittu päätoimijan, toiminnan ja olosuhteiden näkökulmasta erillisinä kuvina, on aihetta tarkastella saatuja tietoja myös kokonaisuutena, toimijuutena. Tässä tutkimuksessa analyysiä jatketaan tarkastelemalla jokaiseen yhteentoista kategoriaan (toiminta, olosuhteet, päätoimija) sijoittuvaa kuvaa kokonaisuutena. Jokaisen kategorian osalta pohditaan, miten siihen sisältyvät kuvat ilmentävät toimijuutta Krimin valtauksen liittyen. Havainnot esitetään sen kategorian yhteydessä, mihin kuvat *parhaiten* sopivat. Esimerkiksi joistakin kuvista voidaan tulkita kansalaisten kategoriaan liittyviä seikkoja, mutta analyysissä ne on käsitelty esimerkiksi poliittista tukea ilmentävään toimintaan liittyen.

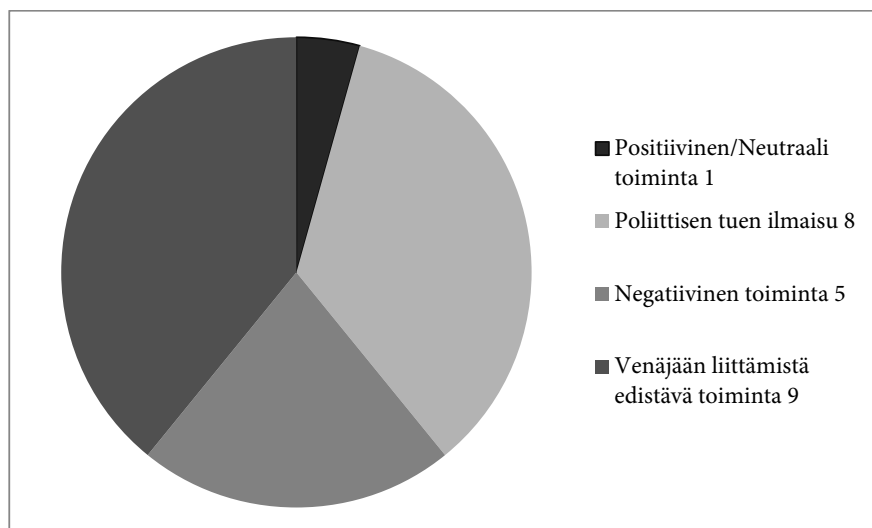
Yhteiskunnan lailliset toimijat muodostavat kategorioiden osalta yhtenäisen ryhmän. Heidän toimintansa esitetään neutraalina, ja usein heidät on kuvattu rakennusten sisätiloissa. Neutraali toiminta ilmenee tataarijohtajan osalta hänen pitämänään tiedotustilaisuutena. Tätä voidaan kutsua toimijuudeksi. Kahdessa kuvassa esiintyvää ukrainalaissotilaiden seisomista suljetussa tilassa ei ole tulkittu toimijuutena.

Kansalaiset muodostavat kategorioiden heterogeenisimman kokonaisuuden. Kuvissa esiintyy toimintaa kaikista eri kategorioista (N=4) ja olosuhteista (N=3). Kansalaisten toimijuudessa korostuu yhteys Venäjään. Se ilmenee 16

kertaa joko kuvatekstin antaman identifioinnin kautta, Venäjän passin saannin helpotuksesta kertovan tiedotteen lukemisena, vaaleihin liittyvänä toimintana tai päätoimijan pitämän symbolin, kuten lipun, kautta. Opposition mielenosoittajalle ei kerrota nimeä. Hänen ja kylätielle perustetun tiesulun päällikkönä toimineen Bogodanin toiminta on tulkittu negatiiviseksi heidän aseistuksensa takia. Negaation kohde ei kuitenkaan selviä kuvista. Toiminnan mukaan ainoa positiiviseksi/neutraaliksi luokiteltu kuva esittää naisia, jotka ovat viemässä hedelmiä ukrainalaissotilaille. Kaikki aineiston kahdeksan kuvaa poliittisen tuen ilmaisusta liittyvät kansalaisiin. Toisaalta kahdeksassa kuvassa omilla nimillään esiintyviin henkilöihin liittyy kaikkea muuta kategorisoitua toimintaa paitsi poliittisen tuen ilmaisua. Esiintyminen aseistettuna on negatiivista toimintaa. Myös ajatus siitä, että Venäjä ei tuo Krimin tataareille mitään hyvää ja paikallisasukkaan riitaisa vaatimus venäläisille poistua Krimiltä, on tulkittu kansalaisten negatiiviseksi toiminnaksi. Venäjään liittämistä edistävä toiminta ilmenee äänestämisenä, positiivisena kiinnostuksena Venäjän passia kohtaan, YK:n edustajan pysäyttämisenä sekä aikomuksena vallata syyttäjänvirasto.

Poliittisen tuen ilmaisuun liittyvät erilaiset symbolit. Kuvissa esiintyy joko Venäjän lippu, Pyhän Yrjön nauha, Neuvostoliiton lippu, Venäjän Mustanmeren laivaston lippu tai näihin liitettyä Krimin niemimaan lippu. Kaikki tämän kategorian toimijat ovat kansalaisia. Ketään heistä ei esitellä nimeltä. Heidät on kuvattu ulkona tai julkisten rakennusten ulkopuolella. Vaikka joidenkin kuvien keskiössä on yksi henkilö, saattaa taustalla näkyä myös muita poliittisen tuen ilmaisijoita. Poliittisen tuen antaminen voidaan tulkita sosiaa-

Kaavio 2. Kansalaisten toiminta neljässä eri kategoriassa.

liseksi toimijuudeksi. Kaikkien kuvien toimijuus ei kuitenkaan ilmene samalla tavalla. Joissain kuvissa toimintaan osallistuvat ihmiset ovat kokoontuneet joukolla iloitsemaan kun taas toisissa kuvissa toiminta on uhmakasta. Poliittista tukea ilmaiseksivässä toimijuudessa Venäjää kannatetaan julkisilla paikoilla, mutta toimintatavat vaihtelevat uhmakkuudesta juhlintaan.

Negatiivista toimintaa ilmenee vain kansalaisilla. Ennen toiminnan tulkintaa negatiiviseksi on pohdittava, onko toiminta ollut Venäjään liittämistä edistävää. Toiminta tapahtuu kadulla pois lukien ilmeisesti kotonaan esitetty perhe. Se ei usko Venäjän tuovan Krimin tataareille mitään hyvää. Toinen Venäjään negatiivisesti suhtautuva on Tšaglei, joka vaatii venäläisiä poistumaan. Venäjään suuntautunut negatiivinen toiminta oli siis sanallista toimintaa, ei konkreettista tekemistä. Edellä mainittujen lisäksi negatiivista toimintaa tekeviksi päätoimijoiksi on tulkittu aseelliset kansalaiset. Heistä kahden toiminnalle ei ole kerrottu suuntaa, mutta yhden kuvan aktivistit hakkasivat ukrainamielistä henkilöä.

Positiiviseen/neutraaliin toimintaan on ryhmitelty Venäjään liittämistä edistävään toimintaan ja poliittisen tuen ilmaisuun sopimattomat kuvat. Tästä syystä positiivisen/neutraalin toiminnan kategorian analysointia ei pidetä tässä tapauksessa relevanttina. Positiivisuutta voidaan kuitenkin tarkastella koko aineistosta. Viidessä kuvassa ihmiset hymyilevät. Kun kuvia analysoidaan, voidaan todeta, että yksi kuva saattaa edustaa useaa tulkittavaa asiaa. Kolmessa näistä kuvista annetaan poliittista tukea Venäjälle. Kolmessa kuvassa kuvattava näyttää tiedostavan kameran läsnäolon, joten hymy voi olla seurausta pikemminkin kuvattavana olemisesta kuin positiivisuudesta. Yhdessä kuvassa lapset heiluttavat Venäjän lippuja parlamenttia vartioiville maastopukuisille miehille. Nämä näyttävät olevan tapauksesta aidosti huvittuneita. Toinen mies kuvaa pieniä lapsia puhelimellaan. Yhdessä kuvassa kuvatekstin mukaan juhlintaan, mikä selittänee positiivisuuden representaatiota. Kansalaiset ovat onnellisia vaalituloksesta. Kuva on aineiston viimeiseltä päivältä 17.3.2014. Samassa lehdessä julkaistiin myös kolme kuvaa äänestäjistä. Heidän toimintansa näyttää neutraalilta. Kun huomioidaan vielä edellisen päivän neutraali kuva vaalilautakunnasta äänestyslippuja laskemassa, näyttää siltä, että vaaleissa ei ollut mitään pahaa. Vaalit näyttivät olleen kansalle jopa mieluisa tapahtuma. Saman päivän lehdessä kuvataan vaalilautakunnan ohella myös venäläissotilaita, minkä perusteella vaaleihin on voinut liittyä jotakin ongelmallista. Toisaalta 15.3.2014 lasten välityksellä vartijoille osoitettu kansan tuki vaikuttaa käsitykseen, kuinka oikeutettuja toimenpiteet Krimillä olivat. Koska Krimin tapahtumia ei vastusteta ja paikalliset näyttävät onnellisilta, näyttäytyivät vaalit positiivisena asiana.

Neutraalina toimintana käsitelty Krimin tataarien johtajan tiedotustilaisuus maaliskuun toisen päivän lehdessä oli ainut Krimillä kuvattu tilanne, missä julkisen tahon edustaja puhui Krimin tapahtumiin liittyen omilla kasvoillaan.

Edes laittomien toimijoiden kategoriaan luokitellut toimijat eivät täyttäneet tiedottamisen tyhjiötä. Laittomista toimijoista vain sotilaiden kerrotaan puhuneen jotain, mutta samalla he ovat kieltäneet kuvaamisen ja esiintyneet kasvot peitettyinä. Kuvauksen kieltäminen ilmenee HS:n artikkelin otsikosta. Passiivisten toimijoiden joukossa on yksi kuva Krimin uuden venäläishallituksen edustajasta, Vladimir Mertsalovista. Kuvatekstissä kerrotaan, että paikallinen asukas riitelee hänen kanssaan. Kuvatekstissä ei kerrota Mertsalovin puhuneen mitään. Mertsalovin näkyminen kuvassa vihjaa, että paikalliset olivat tietoisia alueen tapahtumista. Kun aineiston tulkinnassa huomioidaan myös uutisotsikot, havaitaan, että yksi äänestäjistä otettu kuva oli Krimin uudesta ”pääministeristä”. Kuva on koko aineiston viimeinen. Hänen kuvansa toiminee siltana vaalien jälkeiseen toimintaan, jossa konkretisoitui Venäjään liittäminen. Tällä kuvalla on aineiston kannalta merkittävä vaikutus. Krimin valtausta ei voi pitää kasvottomana. Lisäksi voidaan todeta, ettei ”pääministerikään” tiedota tapahtumista. Toki on mahdollista, että alueen tapahtumista ei uutisoitu Helsingin Sanomissa. Tataarijohtajan tiedotustilaisuuden sisältö jää kuitenkin epäselväksi. Voidaan olettaa, että osapuolia malttiin kehottanut mies ei tiedottanut tulevista vaaleista, tai Krimin liittämisestä Venäjään. Näyttää siltä, että Krimin niemimaalla yksikään taho ei tiedottanut toimista, joiden seurauksena Krim liitettiin Venäjään.

Venäjään liittämistä edistävä toiminta on kaikista toiminnan kategorioista suurin. Se kattaa 24 kuvaa. Päätoimijat edustavat kaikkia muita ryhmiä paitsi yhteiskunnan laillisia toimijoita. Mikäli huomioon otetaan myös poliittisen tuen ilmaisijat, jotka kaikki kannattivat Venäjää, olisi kuvien määrä noussut 32 kuvaan. Lopuissa kymmenessä kuvassa on vielä kaksi kuvaa, jotka voidaan yhdistää Venäjään. Kaikki laittomat toimijat kuuluvat Venäjään liittämistä edistävään kategoriaan. Myös kaikki vaaleihin liittyvä eli julisteet, äänestäminen ja äänestyslippujen laskeminen on Venäjään liittämistä edistävää toimintaa. Syyttäjänvirastoa valtaamaan lähteneet kansalaiset, samoin kuin YK:n edustajan toiminnan estävä joukko, katsotaan myös tukevan Krimin liittämistä Venäjään. Näiden lisäksi Krimin alueellista parlamenttia vartioivat miehet katsotaan Krimin uuden Venäläishallituksen edustajiksi ja täten Venäjään liittämistä edistäviksi.

Kansalaisista otettuja kuvia ei julkaistu 8.–14.3.2014 välisenä aikana. Maaliskuun 15. päivästä alkaen kansalaisten toiminta oli Venäjään liittämistä edistävää tai poliittisen tuen ilmaisemista. Jokainen näistä viimeisten päivien viidestä kuvasta olisi voitu liittää myös positiiviseen/neutraaliin toimintaan. Maaliskuun 10. päivän kuva ukrainalaisten hakkaajista on kategorisoitu laittomiksi toimijoiksi heidän toimintansa perusteella. Toinen vaihtoehto olisi ollut tulkitä heidät kansalaisiksi. Näin ajateltaessa paljastuu kuvavirrasta kansalaisten

toiminnan aggressiivisempi vaihe. 6.3.–10.3.2014 kansalaiset estivät YK:n edustajan toiminnan, seisoivat lentotukikohdan portilla tukkien portin edustan sekä hakkasivat joukolla ukrainamielistä. Kaikilla edellä mainituilla kansalaisilla on yhteys Venäjään. Kansalaisten toimijuus on jaettavissa kolmeen vaiheeseen. 28.2.2014 alkaen kansalaisten toimijuutta esiintyi aineiston kaikissa neljässä kategoriassa. 6.3.2014 alkoi kansalaisten toimijuudessa aggressiivisempi vaihe, jossa toimijat suhtautuivat positiivisesti Venäjään. 15. ja 16.3.2014 kansalaisten toiminta oli neutraalia tai positiivista.

Päätoimijattomat kuvat liittyvät kaikki jollakin tavalla Venäjään. Vaalijulistet on luokiteltu edistävän Venäjään liittymistä ja venäläisen laivan on katsottu edustavan neutraalia toimintaa. Kaikki kolme kuvaa on kuvattu ulkona.

Laittomista toimijoista suurin osa on venäläissotilaita. Heidän toimintansa on negatiivista. Vaikka yhdessä kuvassa näkyy vain yksi sotilas, näkyy kuvan reunassa maihinnousukengältä näyttävä musta jalkine, joka voisi olla merkki toisesta sotilaasta. On todennäköistä, että kyseinen sotilas ei ollut vartioimassa lentokenttää yksin. Yleensä sotilaat kuvattiin muutaman hengen ryhmissä, ei suuremmissa osastoissa. Kuvat ovat tiiviisti rajattuja, joten niistä on vaikea hahmottaa venäläissotilaiden toiminta-alueita. Venäläissotilailla oli yhtenevä asustus, ja myös toiminta näytti samalta. Sotilaalliselle toiminnalle on ominaista, että se on kontrolloitua. Sama näyttää pätevän kuvien sotilaisiin. Yksittäinen sotilas ei päättänyt missä hän toimi ja miten. Venäläissotilaiden toiminta voidaankin määritellä käyttäytymiseksi. Toisaalta jatkuva kuvissa näkyminen tulkitaan tässä tapauksessa aktiiviseksi osallistumiseksi eli toiminnaksi. Osallistuminen ilmeni aluksi julkisten rakennusten ulkopuolella, mistä se parin päivän kuluessa siirtyi sotilaskohteiden edustalle. Venäläissotilaat on kuvattu yhteiskunnalle tärkeiden kohteiden ulkopuolella, lukuun ottamatta pientä kuvaa, jossa kaukana olevat sotilaat näyttävät kaivavan maata. Vielä kauempana näkyy jono ilmeisesti heidän ajoneuvojaan.

Venäjään liittämistä edistävät laittomat toimijat liittyvät vaaleihin tai vartioivat alueellista parlamenttia maastopuvussa. Vaaleihin liittyvä toimijuus esiintyy samalla tavalla kuin Suomessa. Kaikkien nähtävillä asetetaan vaalijulisteita, vaalilautakunta laskee äänestyslippuja ja ihmiset käyvät äänestämässä. Äänestäjien joukosta löydetään myös äänestyksen kohteena olevia henkilöitä.

Laittomista toimijoista Krimin uuden venäläishallituksen edustajia tulkitaan esiintyvän kolmessa kuvassa. Kaksi näistä kuvista on luettu eri kategoriaan. Toimijoista kaksi nimetään ja alueellista parlamenttia vartioineille miehille ei kerrota nimiä. Nimetyillä toimijoilla on ilmeisimmin jokin merkitys, koska heidät on haluttu esitellä tiettyinä henkilöinä. Heidän ei kuitenkaan anneta ”puhua” kuvatekstin kautta. Nämä henkilöt olisivat voineet olla niitä, jotka näkyvinä henkilöinä olisivat voineet tiedottaa Venäjään liittämiseen liittyvistä toimista,

kuten vaaleista. Koska tällaisia henkilöitä esiintyy aineistossa, on mahdollista, että annettuja tiedotteita ei ole haluttu tai voitu esittää HS:n sivuilla. Tämän johdosta virallisina edustajina esiintyneiden laittomien toimijoiden toimijuus ilmeni joko piilossa julkisuudesta, tai heidän esiintymisiään ei haluttu julkistaa.

Rakennusten sisäpuoli esiintyi olosuhteena yhteensä seitsemässä kuvassa. Rakennusten sisäpuoli on määritelty kattamaan myös suljettujen alueiden ulkoalueet. Ukrainalaiset sotilaat toimivat tällaisissa paikoissa (2 kuvaa). Tataarijohtajan tiedotustilaisuus, samoin kuin kotonaan Venäjää arvosteleva perhe, on kuvattu sisätiloissa. Näiden neljän kuvan lisäksi kolme kuvaa on otettu äänestyspaikalla sisätiloissa.

Julkisten rakennusten ulkopuolelle sijoittui yhteensä 13 kuvaa. Useimmiten toimijat olivat joko laittomia toimijoita tai kansalaisia. Lisäksi Venäläisten tukikohdassa kuvattu laiva kuuluu tähän kategoriaan. Laivan ei katsota edustavan toimijuutta, joten sen analysointia ei ole jatkettu pidemmälle. Aiemmin mainittujen toiminta on joko Venäjään liittämistä edistävää, tai poliittisen tuen ilmaisua. Kansalaiset ovat päätoimijoina kolmessa kuvassa. Kahdessa kuvassa toiminta on poliittisen tuen ilmaisua ja yhdessä kuvassa he ovat lähdössä valtaamaan syyttäjänvirastoa. Laittomat toimijat ovat venäläisiä sotilaita, erotetun erikoisjoukon sotilaita ja yhdessä kuvassa maastopukuiset miehet on tulkittu Krimin uuden Venäläishallituksen edustajiksi. Venäläissotilaiden kerrotaan kuvateksteissä esimerkiksi piirittävän ja vartioivan ukrainalaisia sotilaskohhteita. Tämä ei kuitenkaan ilmene vasta kuin 8.3.2014 julkaistussa kuvassa ja sen jälkeen. Kyseisissä kuvissa sotilaiden taustalla olevissa porteissa tai sotilaskohteen sisäpuolella näkyy Ukrainan vaakuna tai sinikeltainen lippu. Tätä aiemmin venäläissotilaiden toimintaa ei ollut mahdollista kytkeä mihinkään laittomaan toimintaan. Vaaleaa muuria vasten kuvattu tunnuksenoton sotilas ei sellaisenaan herätä välttämättä ajatuksia. Vaikka sotilaita epäiltiin venäläisiksi ja aidan kerrottiin olevan varuskunta, puuttui ensimmäisistä sotilaskohteen edustalta otetuista kuvista todisteet näille väitteille. Yhteiskunnan rakennusten ulkopuolella ilmeni laittomien sotilaiden, uuden venäläishallituksen edustajien ja poliittista tukea Venäjälle ilmaiseiden toimijuutta. Olosuhteiden representaatiot tukivat ukrainalaisiin sotilaskohteisiin suunnattua toimijuutta vasta aineiston loppupuolella.

Ulkona kuvatuista toimijoista pääosa on kansalaisia. Lisäksi kahdessa kuvassa toimijat ovat laittomia toimijoita. Myös kaikki kolme kuvaa, joissa ei ole päätoimijaa, kuluvat tähän kategoriaan. Ulkona otetuissa kuvissa esiintyy kaikkia toiminnan kategorioita. Kaikki negatiiviseksi tulkittu toiminta on kuvattu ulkona pois lukien perheen kodissa tapahtunut Venäjän arvostelu.

Kuvat kertovat enemmän

Kun eri kategorioiden tiedot yhdistettiin, saatiin kuvista lisää informaatiota. Kuvien pohtiminen vielä laajemmassa kontekstissa tuottaa syvempiä tulkintoja. Kuvien analyysin viimeisessä vaiheessa huomioidaan myös sellaisia seikkoja, joita ei analyysin aikaisemmissa vaiheissa ollut mahdollista huomioida.

Yhteiskunnan laillisista toimijoista vain tataarijohtaja piti tiedotustilaisuuden. Tämä tapahtui aikarajauksen kolmantena päivänä. Tiedotustilaisuus oli myös ainut konkreettinen asia, mitä yhteiskunnan laillisten toimijoiden nähtiin kuvien perusteella tekevän. Kuvien perusteella laittomista toimijoista yksikään ei tiedottanut mitään. Ukrainalaissotilaista otetut kuvat antavat ymmärtää, että he ovat turvassa omien aitojensa sisäpuolella, eivätkä tee tilanteelle mitään. Koko aineistossa heistä oli vain kaksi kuvaa, mikä antaa vaikutelman, ettei ukrainalaissotilaiden osalta voida puhua toimijuudesta. Kuvissa ei esitetä myöskään muualta Ukrainasta Krimille tulevia apujoukkoja. Ukrainan armeija ei näyttänyt tekevän mitään Krimin niemimaan valtauksen estämiseksi. Tämän perusteella ukrainalaissotilaat olivat Krimin valtauksen ajan representaatiossa toimintakyvyttömiä passiivisia toiminnan kohteita.

Yhteiskunnan edustajien näkymättömyys ulottuu tiedottajista ja sotilaista myös muihin yhteiskunnan toimijoihin, kuten poliiseihin. Aineiston ensimmäisinä päivinä kahdessa kuvassa on mahdollisesti näkyvissä yhteiskunnan turvallisuusalan toimijoita. Näitä kuvissa toissijaisessa roolissa näkyviä henkilöitä ei ole huomioitu analyysin aiemmissa vaiheissa. Yhteiskunnan turvallisuusalan toimijoilla tarkoitetaan tässä poliisia, sotilaita ja muita vastaavia tahoja. Ensimmäisessä kuvassa ”koppahattuiset” henkilöt seisovat parlamenttirakennuksen pääovilla. Rakennuksen katolla liehuu Venäjän lippu. Poliiseiksi arvioitujen henkilöiden osallisuus toiminnassa jää epäselväksi. Ovatko he estämässä toimintaa parlamenttirakennusta kohtaan, vai edistämässä sitä? Toisessa kuvassa aktivistit ovat lähdössä valtaamaan syyttäjänvirastoa. Näkyvien julkisen turvallisuusalan henkilöiden perusteella aktivisteilla on tilanteessa huomattava ylivoima. Näiden kuvien perusteella voidaan todeta, että aineiston mukaan yksikään Ukrainan yhteiskunnan turvallisuusalan toimija ei näyttänyt selkeästi vastustavan tapahtumia, joiden seurauksena Krimin niemimaa liitettiin Venäjään. Koska aineiston kuvissa mikään virallinen taho ei näytä joutuneen fyysiseen kiistaan, osoittaa tämä osapuolten yhteistä ymmärrystä tilanteen kulusta. On mahdollista, että ukrainalaisilla toimijoilla on ollut jokin tieto, jotta he ovat osanneet siirtyä pois venäläisten sotilaiden ja Venäjää kannattavien ukrainalaisten tieltä.

Kansalaisten toimijuus on jaettavissa kolmeen vaiheeseen. Ensimmäisten kuvien aikana toimijuus ilmenee toiminnan (4 kategoriaa) ja olosuhteiden

(3 kategoriaa) kaikissa kategorioissa. Kaikki Venäjää vastustava tai Ukrainaa tukeva toimijuus loppuu 4.3.2014. Aikavälillä 6.–14.3.2014 kansalaisten toimijuus representoitiin aggressiivisena ja samaan aikaan Venäjää kannattavana. Aineiston kahden viimeisen päivän kuvissa representoitiin vaaleja, missä toimijoiden käyttäytyminen on neutraalia tai positiivista. Vaaleihin liittyvä toimijuus ilmeni kuin Suomessa, eikä toimijuudessa näyttänyt olevan mitään väärää. Representaatio ei tue vaalien laittomuutta vaan pikemminkin mukailee Venäjän kantaa vaaleista.

Päätoimijoita sisältämättömät kuvat esittävät venäläislaivaa Krimillä ja vaalijulisteita. Venäläinen sotalaiva on kuvattu kevään vaaleanpunaisen kukkalois-ton edessä harmonisen harmahtavassa kuvassa, lokit kannellaan. Alus näyttää lähes rauhan symbolilta. Vaaleja koskevissa julisteissa samoin kuin niitä esittä-vissä kuvissa ei näy ihmisiä. Julisteet olivat tekstipainotteista. Niissä olisi voinut näkyä esimerkiksi poliittista kantaansa julistavia poliitikoita tai kansalaisia.

Laittomista toimijoista suurin yhtenäinen ryhmä ovat venäläissotilaat. Kuvatekstien perusteella alueella toimivat sotilaat paljastuivat venäläisiksi 4. ja 5.3.2014. Näyttää siltä, että Putinin puheen jälkeen Venäjän osuutta ei sul-jettu täysin pois, koska asiantuntija arvioi 8.3. kuvatekstissä sotilaiden kuulu-van Venäjän erikoisjoukkoihin. Sotilaista käytettiin termiä ”venäläismielinen”, kunnes vaalipäivänä heidät nimettiin jälleen venäläisiksi sotilaksi. He toimivat aluksi lentokentän ja 2.3.2014 julkaistun kuvan mukaan hallitusrakennuksen edustalla. Tämän jälkeen venäläissotilaat esitetään vain sotilastukikohtien välittömässä läheisyydessä. Vasta 8.3.2014 lähtien venäläissotilaat kuvataan Ukrainan sotilastukikohtien porteilla näkyvien Ukrainan heraldisten symbo-lien edessä. Tällaisen rajauksen avulla venäläissotilaiden toimijuudelle annea-taan kuvien perusteella näkyvä yhteys Ukrainaan. Venäläissotilaiden väisty-minen julkisemmilta paikoilta sotilastukikohtiin näyttää asettuvan samoihin päiviin, jolloin päättyy laillisten toimijoiden näkyminen kuvissa ja kansalaisten osoittama vastustus Krimin valtausta kohtaan. Ukrainaa tukevaa ja Venäjää vastustavaa toimintaa esiintyy aineiston kuvissa viimeisen kerran 4.3.2014. Krimin niemimaan todellinen valta näyttää siirtyneen laittomille toimijoille enintään viidessä päivässä.

Kuva-aineiston perusteella poliittista tukea annettiin ainoastaan Venäjälle. Tämä kuvanee alueen voimasuhteita. Venäjälle osoitettu tuki ei aiheuttanut vastareaktioita. Maaliskuun neljännen päivän jälkeen yleisellä paikalla esiintyi vain yksi ukrainamielinen, sekin hakattavana. Näyttää kuitenkin siltä, että vaika alueella ei ollut virallisia turvallisuusalan toimijoita, alue oli kuitenkin hyvin valvottu. Tukea sai osoittaa vain Venäjälle. Kansalaisten toiminnan yhteydessä havaittu aggressiivisuus saattoi olla osoitus alueen turvallisuusvajeesta, mikä ilmeni kansalaisten ottamana fyysisenä valtana. Venäläissotilaiden ja heidän

aseistuksensa läsnäolo voidaan tulkita tarpeeksi vahvaksi pelotteeksi, ettei kukaan toiminut Venäjää kannattavia vastaan.

Negatiiviseen toimintaan on kategorisoitu kansalaisten toiminnasta kolme kuvaa, missä heillä on aseita. Kahdessa kuvassa negatiivisuus Venäjää kohtaan ilmenee verbaalisesti. Aseistetut kansalaiset eivät kanno symboleita. Kun muut aineiston aseiden kantajat ovat tunnuksettomia venäläissotilaita, voidaan tunnuksettomuus yleistää koko aineiston aseistautuneisiin. Ainut poikkeus ovat erotetun erikoisjoukko Berkutin sotilaat, joilla on puvuissaan Ukrainan symboleja, mutta tiesululla heillä liehuu Venäjän lippu. Esimerkiksi yhtään poliittista tukeaan näkyvästi ilmaissutta ei esitetty aseiden kanssa. Mikäli Krimillä oli muita separatisteja, ei heitä esitetä kuvissa. Jos sotilaita tai poliiseja olisi siirtynyt huomattava määrä Krimin uuden venäläishallituksen alaisuuteen, olisi heitä todennäköisesti näkynyt enemmän myös katukuvassa. Esimerkiksi katupartioilla olisi mahdollisesti ollut jokin yhtenäinen tunnus. Vasta 15.3.2014 esitetyssä valokuvassa (HS 16.3. s. A2) vartijat voinevat edustaa separatisteja. He seisovat alueellisen parlamenttitalon edessä. Henkilöillä ei tosin näy Venäjän symboleja eikä aseistusta. Koska separatisteja ei kahta poikkeusta lukuun ottamatta näy kuvissa, on oletettavaa, että heidän osallisuutensa Krimin valtauksessa oli huomattavan pieni. Mielenkiintoiseksi 16.3. päivän kuvan tekee sen asetelma. Kaksi pientä lasta on lähetetty Venäjän pienoisliput käsissään maastopukuisten miesten luo. Miehet vaikuttavat huvittuneilta. Kuva saattaa kääntää asian huomion negatiivisesta positiiviseksi.

Venäjään liittämistä edistävän toiminnan yhteydessä esiintyy poliittisesti mielenkiintoinen tilanne: YK:n erityislähettilään auto pysäytetään 6.3.2014. Koska mielenosoittajat näyttävät estävän hänen matkansa, voidaan toiminta lukea kansalaisten toiminnaksi, ei ylempään tahon antamaksi käskyksi. Mikäli teko asetetaan informaatiosodankäynnin viitekehykseen, voidaan kuvaa tulkita siten, että YK on tarjonnut tukeaan mutta ei ole kyennyt toimittamaan sitä perille asti Krimin uudelle venäläishallitukselle. Näin laillisia toimijoita esittävät Krimin niemimaan valtaajat eivät liianneet käsiään estäessään erityislähettilään toimintaa. He eivät myöskään joutuneet YK:n edustajan tarkastelun kohteeksi.

Venäjään liittämistä näkyvimmin mutta teoissaan melko eleettömästi edistäneet venäläissotilaat näyttävät vallanneen ensin yhteiskunnan ja sotilaallisen toiminnan kannalta oleelliset liikenteen ja johtamisen paikat (lentokenttä, hallitusrakennus). Näin lisäjoukkojen tuonti ilmateitse Krimille pystyttiin estämään ja johtamisen kannalta tärkeät resurssit saattoivat jäädä vallattuihin tiloihin. Tällaiset rakennukset siirtyivät myöhemmin luultavimmin Venäjää kannattavien ukrainalaisten vartioitavaksi. Operaation nopean etenemisen takia sen suunnitelmallisuus on ilmeistä. Myös tiedote Venäjän passin saannin helpotuksista on selkeä indeksi Venäjän läsnäolosta Krimin niemimaalla. Kansalaisille

annetaan vaihtoehto siirtyä kriisissä olevalta alueelta naapurimaahan. Tämän tutkimuksen viitekehyksessä voidaan pohtia, kuinka paljon tällaisten helpotusten hallinnollinen valmistelu on vienyt aikaa. Tutkimuksellisesti on kiinnostavaa, tarjottiinko tällaisia helpotuksia vain Krimin niemimaan asukkaille. Väistämättömältä näyttänyt Krimin liittäminen Venäjään saattoi aiheuttaa pelkoa niissä krimiläisissä, joilla ei ollut Venäjän passia. Kansalaisille annettiin siten mahdollisuus varmistaa oma turvallisuutensa jo etukäteen.

Yhteiskunnalle tärkeiden rakennusten edustoilla olevat tapahtumat ovat merkityksellisempiä kuin muut. Julkisilla paikoilla olemme kaikkien nähtävissä ja meidät voidaan paikantaa rakennuksen perusteella. Kuvat venäläissotilaita tunnistamattomissa paikoissa eivät kerro juuri mitään. Kun samaan aikaan oli epäselvää, ketä kuvien esittämät sotilaat olivat, antoivat kuvat tapahtumista hyvin epämääräisen kuvan. Jos kuvista ilmenee, että vieraat sotilaat vartioivat sotilastukikohdan porttia, havaitsee tarkkaavainen lukija ristiriidan. Voidaan todeta, että Ukrainan symbolien näkyminen venäläissotilaiden kuvissa on olennainen lisä toimijuuden representaatiota. Valokuvat tukivat representaatioillaan venäläissotilaiden toimien laittomuutta 8.3.2014 lähtien.

Pohdintaa

Helsingin Sanomien kuvat Krimiltä 2014 olivat jo lähtökohtaisesti mielenkiintoinen tarkastelun kohde. Kriisin aikana sotilaiden varusteiden perusteella heidän todettiin olevan venäläisiä. Kuvat toimivat todisteena tapahtumista. Joillekin lukijoille kuvat saattoivat uutisotsikoiden ohella olla ainoa informaatiolähde. Kuva-aineiston perusteella kriisistä saattoi välittyä aivan toisenlainen versio tapahtumien kulusta:

Viiden ensimmäisen päivän aikana Krimin niemimaan tilanne rauhoittui. Sotilaat ja kansalaiset pääsivät yhteisymmärrykseen, heillä oli sama tavoite. Kansalaiset osoittivat suosiotaan Venäjälle ja sotilaat olivat paikalla turvaamassa tilannetta. Venäläisiksi sotilaita ei oikeastaan voinut kutsua. Vaikka kansalaiset näyttivät uhmakkailtakin, ei alueella näyttänyt tapahtuvan mitään pahaa. Edes armeija ei ryhtynyt aseelliseen vastarintaan vaan ukrainalaissotilaat pysyivät varuskunnissaan. Alueella liittämisestä Venäjään järjestettiin vaalit. Vaalit sujuivat hyvin ilman suurempia häiriöitä. ”Krimin valtaus” näytti sopivan kriisin kaikille osapuolille.

Kun yllä olevaa kuvausta tulkitaan tarkemmin, syntyy säröjä ja havaitaan monia epäselvyyksiä. Jos venäläisten sotilaiden osallisuus vallanvaihtoon halutaan kiistää, onko syynä separatismi? Poliittinen toiminta vaaleja lukuun ottamatta

ei saanut lainkaan näkyvyyttä, joten huomio keskittyi muualle. Alueen hallinnan kannalta tärkeät kohteet näyttivät olevan venäläissotilaiden hallussa.

Suomen ja EU:n lausunnot Krimin tapahtumista poikkesivat Venäjän virallisen tahon ilmoituksista. Tämä artikkeli perustuu tekijän sotatieteiden pro gradu –tutkielmaan. Tutkielmassa päädyin arvioon, jonka mukaan Venäjän esittämä versio tilanteen kulusta ohjasi Helsingin Sanomien välittämää tulkintaa Krimin niemimaan tapahtumista. Aluksi venäläisiksi todettuja sotilaita ei pian Putinin puheen jälkeen nimetty kuvateksteissä yksiselitteisesti venäläisiksi. Toisaalta on todettava, että Suomi ja EU tuomitsivat Venäjän toimet Krimillä hyvin selkeästi. Suomen virallisen kannan mukaan Venäjä pyrki ottamaan Krimin niemimaan haltuun sotilaallisilla toimilla. Vaikka Putin kiisti asian, Eurooppa-neuvosto vahvisti Venäjän asevoimien toimivan Krimillä. Tämä oli myös Suomen virallinen kanta. Median valinta pysyä puolueettomana näiden kahden eri kannan välillä oli osoitus median vapaudesta etsiä totuutta parhaaksi katsomallaan tavalla. Mahdollisesti todisteet Venäjän syyllisyydestä eivät olleet tarpeeksi painavia, todistihan Putinkin syyttömyyttään. Tutkimuksellisesti mielenkiintoista on havaita, kuinka ensimmäisten päivien aikana kaikki Ukrainaa kannattavat kansalaiset hävisivät Krimin uutisoinnin kuvastosta ja vastarinta hiipui olemattomiin. Puuttui syyllinen, puuttui uhrit, mutta niin katosi myös Krimin paikallisväestön mahdollisuus eriävään mielipiteeseen.

Lähteet

- Golin, Valérie (2013). An Iconography of Pity and a Rhetoric of Compassion: War and Humanitarian Crises in the Prism of American and French Newsmagazines (1967–95). Teoksessa J. Seethaler ym. (toim.), *Selling War – The Role of the Mass Media in Hostile Conflicts from World War I to the ‘War on Terror’*. Bristol: Intellect, 135–156.
- Hakkarainen, Kai, Kirsti Lonka & Lasse Lipponen (2006). *Tutkiva oppiminen – järki, tunteet ja kulttuuri oppimiseen sytyttäjinä*. 6.–7. painos. Helsinki: WS Bookwell Oy.
- Halliday, Michael (2014). *Halliday’s introduction to Functional grammar*. 4. painos. Great Britain: TJ International Ltd.
- Heiskala, Risto (2008). *Toiminta, tapa ja rakenne. Kohti konstruktionistista synteesiä yhteiskuntateoriassa*. 3. painos. Helsinki: Gaudeamus Oy.
- Hänninen, Vilma (2003). *Toimiva ihminen: tekojen psykologian, eksistentiaalisen psykologian ja marxilaisen toiminnan teorian filosofisten lähtökohtien vertailua*. 3. painos. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Iltä-Sanomien (2014). *Lue Putinin koko ristiriitainen puhe sanasta sanaan suomeksi*. <http://www.iltasanomat.fi/ulkomaat/art-2000000724462.html>, 25.9.2016.
- Jantunen, Saara (2010). *Uusien uhkakuvien luominen: tapaus ’kiinalaiset kybersoturit’-lingvistinen uhka-analyysi kyberdiskurssista*. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu.
- Jokinen, Christian & Anssi Kullberg (2006). *Separatismi ja islamismi*. Jyväskylä: Kustannus OY Suomen Mies.

- Kangas, Jarkko, Markus Ojala & Mervi Pantti (2015). *Lännessä olemme, itään katsomme*. <http://www.mediaviestinta.fi/arkisto/index.php/mv/article/viewFile/954/921>, 20.10.2016.
- Kiuru, Jukka (2009). *Johdatus johtamiseen*. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu.
- Kotilainen, Noora (2011). *Humanitarian Soldiers, Colonialised Others and Invisible Enemies – Visual strategic communication narratives of the Afghan War*. Ulkopoliittinen Instituutti: Working Paper 72.
- Kress, Gunther & Theo van Leeuwen (2010). *Reading Images: The Grammar of Visual Design*. 8. painos. London: Routledge.
- Laine, Pikka-Maaria (2009). *Toimijuus strategiakäytännöissä: diskurssi- ja käytäntöteoreettisia avauksia*. Turku: Uniprint.
- Latvala, Maria (2016). *Helsingin Sanomien valokuvat Krimin kriisistä 2014*. Sotatieteiden pro gradu -tutkielma, Johtamisen ja sotilaspedagogiikan laitos, julkaisematon. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu.
- Nitsch, Cordula & Dennis Lichtenstein (2013). Public Discourse on the Georgian War in Russia and the EU: A Content Analysis of the Coverage in Traditional Print Media and Emerging Online Media. Teoksessa J. Seethaler ym. (toim.), *Selling War – The Role of the Mass Media in Hostile Conflicts from World War I to the ‘War on Terror’*. Bristol: Intellect, 291–313.
- Salo, Merja (2000). *Imageware – kuvajournalismi mediafuusiossa*. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.
- Seethaler, Josef, Matthias Karmasin, Gabriele Melischek & Romy Wöhlert (2013). *Selling War – The Role of the Mass Media in Hostile Conflicts from World War I to the ‘War on Terror’*. Bristol: Intellect.
- Seppänen, Janne (2005). *Visuaalinen kulttuuri*. Tampere: Vastapaino.
- Sumiala, Johanna (2012). *Median rituaalit, johdatus media-antropologiaan*. 2. painos. Tampere: Vastapaino.
- TP-UTVA (Tiedote 81/2014). TP-UTVA käsitteli Ukrainan tilannetta. <http://www.tpk.fi/public/default.aspx?contentid=299611&contentlan=1&culture=fi-FI>, 25.9.2016.
- Ukraina (2001). *The distribution of the population by nationality and language except mother tongue*. http://2001.ukrcensus.gov.ua/eng/results/nationality_population/nationality_6/n56?data1=1&box=5.6W&out_type=&id=&data=1&rz=1_1&k_t=01&id=&botton=cens_db2, 25.9.2016.
- van Rompuy, Herman (2014). *Eurooppa-neuvoston piheenjohtajan Herman Van Rompuyn tiedote EU:n valtion- tai hallitusten päämiesten ylimääräisen Ukraina-kokouksen jälkeen*. <http://www.consilium.europa.eu/fi/search/?q=55%2F14&search=search>, 25.9.2016.